

พุทธจริยศาสตร์การแต่งงานกับเพศเดียวกัน

Buddhist ethics and same-sex marriage

ชนะกิจ อินยาโส¹

Tanakit Inyaso

E-mail: Natyooddee2012@gmail.com

สรวิษฐ์ วงษ์สอาด²

Sorawit Wongsraad

E-mail: wongsaadssorawit@gmail.com

Received: January 4, 2024 Revised: September 16, 2024

Accepted: September 30, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ศึกษาเรื่อง “พุทธจริยศาสตร์การแต่งงานกับเพศเดียวกัน” จากการศึกษาพบว่า คำว่า “เพศ” มีอยู่ 2 ทาง คือ เพศทางกายภาพและเพศตามแนวคิดทางจิตวิทยา พุทธปรัชญาถือว่า เป็นการนิยามเพศแบบสมมติสัจจะและเป็นปรมาณัตถสัจจะ ด้วยความจริงแบบขั้น 5 ในแบบสากลเหมือนกันในระดับปัจเจกบุคคลและระดับทางสังคม ระหว่างเพศชาย เพศหญิง และกลุ่มความหลากหลายทางเพศ ส่งผลทำให้เกิดปัญหาทางศีลธรรมและจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะว่า ดี-ชั่ว เป็นเรื่องของการกระทำของปัจเจกบุคคล เพราะชีวิตทุกชีวิตล้วนมีค่าในตัวเอง และขึ้นอยู่กับ การกระทำของปัจเจกบุคคล การปิดกั้นศักยภาพและความสามารถในการมีชีวิตที่ดีและการมีชีวิตที่ประเสริฐของกลุ่มความหลากหลายทางเพศจึงเป็นเรื่องที่ไม่ควรกระทำ และการละเมิดในชีวิตและทรัพย์สินของกลุ่มความหลากหลายทางเพศเช่นกัน เพราะว่าคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของกลุ่มความหลากหลายทางเพศ ซึ่งเป็นการแสดงถึงอาการที่รู้สึกเกลียดทุกข์ของปัจเจกบุคคลเป็นเรื่องที่สำคัญในสภาวะของความทุกข์ที่เกิดขึ้นที่ทำให้ผู้อื่นเป็นทุกข์เป็นเรื่องที่ไม่ควรกระทำ นอกจากนี้การสร้างความเข้าใจประเด็นปัญหาดังกล่าวถือว่าเป็นการตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตนั่นเอง

¹ นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

² อาจารย์ที่ปรึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำสำคัญ : พุทธจริยศาสตร์, การแต่งงาน, เพศเดียวกัน.

Abstract

The subject of this article is "Same-Sex Marriage and the Buddhist Ethics." The investigation revealed that there are two interpretations of "gender": physical appearance based on gender and Buddhist ethics based on gender. These definitions are based on the conventional truth, which is the ultimate truth, according to Buddhist philosophy. Since the good and the bad are the actions of individual people, the truth based on The Five Aggregates appeared universal in several levels, including social and individual, male and female, and LGBTQ levels. This causes issues with morality and Buddhist ethics. Because of each person's unique action, every life has intrinsic worth. It is inappropriate to obstruct LGBTQ people's potential and ability to live a good and refined life. Similarly, it is incorrect to violate these people's lives and property. To clarify, LGBTQ people's human values—which express happiness desiring and suffer disliking—are very important. As a result, one must refrain from causing suffering to other people. Apart from that, realizing life's values entails understanding those issues.

Key words: Buddhist ethics, marriage, same sex

บทนำ

การศึกษาโครงสร้างของสังคมจนกลายมาเป็นสาขาวิชาสังคมศาสตร์³ ซึ่งเป็นกระบวนการตีความของมนุษย์⁴ ในการสร้างภาพลักษณ์ให้กับกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศและบุคคลข้ามเพศถูกกระทำให้เป็นคนชายขอบในมิติต่าง ๆ ซึ่งหมายรวมถึงกระบวนการต่อรองและการสร้างพื้นที่สังคมให้กับกลุ่มของตนเอง⁵ ที่เกิดขึ้นในยุคปรัญญาสมัยใหม่ได้ก่อกวนและกำหนดมาตรฐานให้กับสิ่งที่แตกต่างออกไปจากกรอบความรู้ของตนเองให้กลายเป็นสิ่งที่แปลกแยก (Alienation) หรือไม่ได้รับการยอมรับว่าเป็นความรู้ ซึ่งกระบวนการทัศน์เกี่ยวกับเพศของวิทยาศาสตร์ชีววิทยาส่งผลต่อการทำความเข้าใจในการอธิบายเรื่องเพศ 3 กรณี คือ 1) การอธิบายว่าเพศของมนุษย์ถูกกำหนดมาตามธรรมชาติ 2) เพศของมนุษย์จะถูกแบ่งแยก ถูกจัดประเภทและถูกจัดลำดับ

³ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตินุญยากร), **พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่**, (พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557), หน้า 277.

⁴ ฟูโกต์, มิแชล. **The chapter “les corps dociles” from Surveilleretpunir**, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา โครงการจัดพิมพ์คปไฟ, 2558).

⁵ ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ, กระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของคนข้ามเพศ, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2554).

ชั้นสูงต่ำ และ 3) เพศเป็นลัทธิสากลมีความคงที่และมีเอกภาพ การกำหนดแนวคิดเรื่อง “เพศ” มีเพียง 2 เพศ ที่เรียกว่า เพศสรีระ หมายถึง เพศที่ถูกระบุตั้งแต่กำเนิด จะเห็นว่าความเชื่อต่อเพศสรีระที่นำมาซึ่งการกำหนดวิถีชีวิตและระบบวัฒนธรรม ที่เรียกว่า “คุณค่าของชีวิต” ที่เรียกว่า “ความดีหรือความชั่ว” สามารถนำมาใช้ตัดสินคุณค่าความเป็นมนุษย์ได้หรือไม่ ในคำถามนี้สามารถตอบได้ 2 แนวทาง คือ 1) กลุ่มที่มีความเชื่อเรื่องเพศสรีระตามธรรมชาติตอบได้ทันทีว่า แนวคิดเรื่องเพศสรีระนั้นสามารถกำหนดนิยามระบบคุณค่าของมนุษย์ได้อย่างแน่นอนด้วยการให้เหตุผล และ 2) กลุ่มที่มีแนวคิดตรงกันข้ามกับกลุ่มแรก คือ มองสภาพทางเพศไม่เกี่ยวกับระบบการสร้างคุณค่าของมนุษย์ ด้วยการให้เหตุผล คือ ศักยภาพในความเป็นมนุษย์นั้นทุกคนสามารถที่จะเข้าถึงการกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเท่าเทียมกัน คือ เพศไม่สามารถกำหนดคุณค่าของการกระทำ เพราะทุกสิ่งขึ้นอยู่กับเจตนาของคน ๆ นั้นมากกว่า การกำหนดคุณค่าของมนุษย์ตั้งแต่ประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบันด้วยญาณวิทยา (Epistemology) แบบชายเป็นใหญ่ โดยธรรมชาติผู้ชายเหนือกว่าและเป็นผู้ปกครอง ส่วนผู้หญิงด้อยกว่าและเป็นผู้ถูกปกครอง⁶ ด้วยการเสนอว่า เรื่องเพศเป็นเรื่องของวัฒนธรรมมากกว่าเป็นเรื่องธรรมชาติ⁷ เมื่อโลกมีเปลี่ยนแปลงไปกระบวนทัศน์ต่าง ๆ ต่อการดำเนินชีวิตย่อมจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามเจตนารมณ์ที่เป็นพื้นฐานทางสังคม⁸ นั้นเอง

แนวคิดที่เกี่ยวกับเพศ

1. ความหมายของเพศ

คำว่า “เพศ” ตามความหมายที่ปรากฏในพจนานุกรมพระพุทธศาสนาหมายถึง “ลักษณะที่รู้ว่าเป็นหญิงหรือชาย, เครื่องหมายว่า เป็นชายหรือหญิง, ลักษณะและอาการที่ปรากฏให้เห็นว่า เป็นบุคคลประเภทนี้ เช่น โดยเพศแห่งฤๅษี เพศบรรพชิต เพศแห่งช่างไม้ เป็นต้น, ขนบธรรมเนียม” จะเห็นได้ว่า เพศไม่เพียงเป็นเครื่องแสดงของความเป็นหญิงหรือความเป็นชายเท่านั้น แต่ในพระพุทธศาสนาไว้มากกว่าการแสดงความแตกต่างของความเป็นเพศชายหรือความเป็นเพศหญิงนั่นเอง ซึ่งในพระพุทธศาสนามีการกำหนดลักษณะทางเพศ ที่เรียกว่า “พีชนิยาม หมายถึง กฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับการสืบพันธุ์ โดยมีพันธุ์กรรมเป็นต้น – physical organic order; biological laws) และกรรมนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ คือ กระบวนการให้ผลของการกระทำ – order of act and result; the law of Kamma; moral laws)”⁹ จะเห็นได้ว่า การกำเนิด

⁶ วรุณี ฐิติน ลิขิต, **สตรีนิยม: ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษ ที่ 20**, (กรุงเทพมหานคร : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2545), หน้า 2.

⁷ ธเนศ วงศ์ยานนาวา, **เพศ: จากธรรมชาติ สู่วัฒนธรรม จนถึงสุนทรียะ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สมิต, 2559), หน้า 61.

⁸ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, **เอกภาวะในทฤษฎีสังคมร่วมสมัย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิภาษา, 2554), หน้า 33 – 48.

⁹ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลีพิมพ์, 2546), หน้า 165-166.

มนุษย์ในอัครคัมภีร์สูตรมีการปรากฏขึ้นแห่งเพศหญิงและเพศชายว่า “เมื่อมีการบริโภควงวันดิน สัตว์เหล่านั้นจึงมีร่างกายหยาบขึ้น ผิวพรรณก็ปรากฏแตกต่างกัน และอวัยวะเพศหญิงปรากฏแห่งเพศหญิงอวัยวะเพศชายปรากฏแห่งเพศชาย”¹⁰ ที่เรียกว่า “อิตถินทรีย์” ที่เรียกว่า “ปุริสินทรีย์” ที่เป็นทรวดทรงชาย เครื่องหมายรู้ชาย กิริยาชาย อาการชาย สภาพชาย ภาวะชายของชาย¹¹ ซึ่งแต่ละเพศมี 27 อย่างเท่ากันในส่วนร่างกายของสตรีก็มีภาวะความเป็นหญิง ส่วนในร่างกายของบุรุษก็มีภาวะแห่งความเป็นชาย ซึ่งสัญลักษณ์ให้รู้ว่าเป็นเพศ 4 อย่าง คือ 1) ลึงค รูปร่างลักษณะ มี แขน ขา ตา เพศ เป็นต้น 2) นิमितต คือ เครื่องหมาย เช่น หนวด เครา เป็นต้น 3) กุตุต คือ นิสัย เช่น การเล่นการกระทำต่าง ๆ และ 4) อากัป คือ กิริยา เช่น การเดิน ยืน นั่ง นอน การกิน การพูด เป็นต้น¹²

2. ประเภทของเพศ

ประเภทของเพศในพระพุทธศาสนาแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) เพศที่แสดงเครื่องหมายของความเป็นหญิงและความเป็นชาย ซึ่งมีเพียงสองเพศเท่านั้น ที่ตรงกับแนวคิดทางชีววิทยาในเรื่องเพศสรีระที่เรียกว่า ลึงค์ 2) เพศที่แสดงเครื่องหมายพร้อมกับสถานภาพมาเป็นเครื่องกำกับเพศนั้น เช่น เพศบรรพชิตในพระพุทธศาสนาจะต้องเป็นเพศชายเท่านั้น และ 3) ประเภทของเพศอีกลักษณะหนึ่ง คือ การมีสองเพศหรือเป็นบุคคลสองเพศ คือ เพศหญิงและชายอยู่ในตัวคน ๆ เดียว ที่เรียกว่า “อุภโตพยัญชนะ” นอกจากนี้ การตีความหมายเรื่องเพศที่ผ่านกรอบแนวคิดเรื่อง “ภาษาคน” และ “ภาษาธรรม” ของท่านพุทธทาสภิกขุ สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้ 1) เพศตามความหมายของภาษาคน คือ ลักษณะที่บ่งบอกถึงความเป็นหญิงและความเป็นชายผ่านเครื่องเพศ และ 2) เพศตามความหมายของภาษาธรรม คือ คุณธรรมหรือหลักธรรมสำหรับประกอบกรการทำหน้าที่ต่อความเป็นเพศเพื่อทำให้พ้นจากความทุกข์¹³

3. ลักษณะของเพศ

ลักษณะของเพศ ไม่ว่า “เพศหญิงหรือชาย” มีลักษณะและอาการที่ปรากฏให้เห็นว่า “เป็นบุคคล” ประเภทนี้ เช่น เพศแห่งฤๅษี เพศบรรพชิต เพศแห่งช่างไม้ เป็นต้น จะเห็นได้ว่ามีลักษณะตรงตามแนวคิดทางด้านวิทยาศาสตร์ชีววิทยาที่เพศหญิงและเพศชายหรือบุคคลที่มีสองเพศ แต่ความหมายโดยอ้อมนั้นมีลักษณะที่ตรงกับแนวคิดทางด้านหลักวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ผ่านการกำหนดด้วยบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น การเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุในสังคมสงฆ์ย่อมที่จะได้สถานภาพใหม่โดยชื่อเรียกว่า “สมณเพศ” หรือ เพศแห่งนักบวช, เพศพระภิกษุ, เพศบรรพชิตไม่เพียงแต่คำเรียกสถานภาพใหม่ของเพศชายที่เข้ามาอยู่ในสังคมแห่งสงฆ์เท่านั้น ยังมีคำที่ถูกบัญญัติขึ้นใช้ในสังคม เช่น สมณสารูป, สมณวิสัย, สมณกุฎก, สมณสัญญา,

¹⁰ ที.ปา. (ไทย) 11/126/92.

¹¹ อภ.สงคณิ 34/632 – 633/202 – 203., อภ.วิ. 35/220/198 – 199., สงคณิ.อ. 46/575 – 588.

¹² พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, **ปรมัตถโชติกะ ปริเฉทที่ 1-2-6**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักวัดระฆังโฆสิตาราม, 2526), หน้า 42-43.

¹³ พุทธทาสภิกขุ, **สรณนิพนธ์พุทธทาสว่าด้วย: สตรีในฐานะมารดาของโลก**, (กรุงเทพมหานคร: กลุ่มพุทธทาสศึกษามูลนิธิเมตตาธรรมรักษ์, 2556), หน้า 3.

สมณคุณ, สมณวัตร¹⁴ เป็นต้น คำเหล่านี้ เป็นคำที่เข้าใจกันในสังคมแห่งสงฆ์ สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นตัวอย่างของ คำว่า เพศในระดับสังคมนั่นเอง

แนวคิดที่เกี่ยวกับการแต่งงานกับเพศเดียวกัน

1. ความหมายของ “การแต่งงาน”

การแต่งงาน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การสมรส หมายถึง การทำพิธีเพื่อให้ชายหญิงอยู่กินเป็นผัวเมียกันตามประเพณี เช่น นาย ก สมรสกับนางสาว ข เป็นต้น ที่เรียกว่า “พิธีมงคลสมรส” หรือ “พิธีแต่งงาน”¹⁵ หมายถึง การตกลงกันที่จะใช้ชีวิตร่วมกัน เพราะว่าการแต่งงานจะแฝงไปด้วยความเชื่อทางขนบธรรมเนียมประเพณีและเป็นบรรทัดฐานทางสังคม เป็นหนทางเดียวที่สังคมเปิดให้หญิง-ชายในการมีความสัมพันธ์ทางเพศได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายของสังคม การแต่งงานจึงเป็นวิธีการของสังคมที่ใช้ควบคุมพฤติกรรมทางเพศของสมาชิก¹⁶ จะช่วยกันสร้างเสริมหลักฐานของครอบครัวใหม่ให้มั่นคง และมีบุตรธิดาสืบวงศ์ตระกูลต่อไป

ดังนั้นการแต่งงานจึงเป็นเรื่องสำคัญของบุคคลสองคน ซึ่งพร้อมที่จะเริ่มต้นชีวิตครอบครัวอย่างจริงจังและมีเป้าหมายที่แน่นอน โดยทั้งคู่จะต้องดำเนินชีวิตประจำวันร่วมกันต่อไปจนตลอดชีวิต¹⁷ จึงทำให้ความสัมพันธ์ของชายหญิง ที่ถูกต้องตามจารีตประเพณี ศีลธรรม และกฎหมาย เช่น ตามหลักจารีต ชายหญิงจะสมสู่กันได้ก็ต่อเมื่อได้ทำพิธีแต่งงาน ซึ่งผู้ปกครองของทั้งสองฝ่ายยินยอมแล้วเท่านั้น และเมื่อเป็นสามีภรรยาแล้ว ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะไปมีเพศสัมพันธ์หรือแต่งงานใหม่ไม่ได้ เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายและจารีต¹⁸ หรือกฎกติกาในทางสังคม ที่จัดขึ้นเพื่อแสดงให้รู้ว่า ชายหญิงสามารถอยู่กินร่วมกันเป็นสามีภรรยาได้อย่างเปิดเผย โดยไม่ถูกตำหนิ หรือลงโทษจากสังคม เนื่องจากว่าในสังคมทุกๆ สังคมต่างมีความเชื่อพื้นฐานอย่างเดียวกันว่า ชายหนุ่มหญิงสาวจะสามารถอยู่กินร่วมกันเป็นสามีภรรยาได้นั้น ก็ต่อเมื่อทั้งคู่ได้เข้าพิธีสมรส หรือแต่งงานแล้วเท่านั้น สังคมไทยในอดีตจนถึงปัจจุบันจึงตำหนิ ประณาม และไม่เห็นด้วย ต่อพฤติกรรมของชายหนุ่ม-หญิงสาวที่อยู่กินร่วมกันเป็นสามีภรรยาโดยไม่ได้แต่งงาน ด้วยเหตุนี้ การสมรส จึงมีใช้หมายถึงเพียงการผูกพันกันทางกฎหมาย ทางสัญญา หรือความมีส่วนทางธุรกิจ แต่ว่าเป็นสัมพันธ์ภาพส่วน

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 401-402.

¹⁵ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์ บัณฑิตเซ็นส์, 2546), หน้า 479.

¹⁶ J. Punch, *Love & Life*, (Bankok : Mild Publishing Co.Ltd., 2543), p. 46.

¹⁷ สุชาติ โสมประยูร และวรรณ โสมประยูร, *เพศศึกษา* (Sexuality Education), พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2541), หน้า 75.

¹⁸ สุเมธ เมธาวิทยกุล, *สังกัปพิธีกรรม*, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2532), หน้า 130 – 131.

ปัจเจกชน สถานภาพทางจิตวิทยา ความผูกพันทางร่างกายและจิตใจตลอดจนในทางสังคมด้านอื่นๆ อีกมากมาย¹⁹

2. ประเภทของการแต่งงานกับเพศเดียวกัน

เนื่องจากการแต่งงานเป็นกระบวนการทางสังคม ที่เกิดขึ้นเพื่อแสดงถึงความรัก และความผูกพันของชายหนุ่ม-หญิงสาว ที่ประสงค์จะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา ที่ถูกต้องตามกฎหมาย และจารีตประเพณีทางสังคม จึงทำให้เกิดกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับพิธีการแต่งงานที่สำคัญ คือ เมื่อมีความรัก ก็จะเริ่มต้นด้วยการสู่ขอการหมั้น และการแต่งงาน²⁰ มี 2 แบบใหญ่ๆ คือ 1) การแต่งงานแบบคลุมถุงชน (Custom Match) คือ การแต่งงานที่บิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่จัดการให้หนุ่มสาวแต่งงานกันโดยไม่เคยรักกันมาก่อน และ 2) การแต่งงานแบบชายหญิงเลือกคู่เอง (Love Match) คือ การแต่งงานที่เริ่มต้นมาจากความรักระหว่างชายหนุ่มหญิงสาวเอง เมื่อทั้งสองมีความพร้อมที่จะอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา ก็จะปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีต่อไป จะเห็นได้ว่า การแต่งงานทั้ง 2 แบบนี้ แม้จะมีลักษณะแตกต่างกัน แต่ระเบียบวิธีการต่างๆ ตามจารีตประเพณีการแต่งงานก็ยังปฏิบัติกันอยู่ ในปัจจุบันการแต่งงานแบบคลุมถุงชนนับว่ามีน้อยมากหรือไม่ก็มีเลย แต่ที่ปรากฏมากที่สุดในปัจจุบัน คือ การแต่งงานแบบชายหญิงเลือกคู่เอง ซึ่งเป็นแบบที่มีจุดเริ่มต้นมาจากความรักเป็นอันดับแรก และก็เป็นวิธีการที่ก่อให้เกิดการทดลองอยู่ด้วยกันก่อนแต่งงานนั่นเอง

3. เหตุผลที่คนแต่งงานกับเพศเดียวกัน

การที่คนแต่งงานก็เพราะต้องการความรัก ต้องการคู่คิด คู่ชีวิต และต้องการมีบุตรเพื่อสืบสกุล ได้มีผู้ประมวลเหตุผลต่างๆ ที่ทำให้คนตัดสินใจแต่งงานหรือสมรสในสังคม²¹ ได้แก่ 1) เพราะความรัก การแต่งงานจึงเป็นการประกาศเจตนารมณ์ของบุคคลทั้งสองว่า จะเป็นของกันและกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และจะร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน แม้ว่าจะมีใช้หลักประกันที่มั่นคงมากนัก แต่การแต่งงานโดยมีความรักเป็นพื้นฐานก็มีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จสูง 2) เพราะต้องการความมั่นคงในชีวิต ช่วยกันสร้างฐานะให้เป็นปึกแผ่น มีหลักฐานที่มั่นคง มีสถานภาพทางสังคมที่ดี เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม จึงเป็นการแต่งงานเพื่อเลื่อนฐานะทางสังคม และ 3) เพราะต้องการมีเพื่อนร่วมชีวิต เป็นคู่ทุกข์คู่สุข จะได้ไม่รู้สึกอ้างว้าง หากมีปัญหาชีวิตเกิดขึ้นก็จะมีคู่สมรสเป็นเพื่อนร่วมแก้ปัญหา และช่วยกันสร้างชีวิตที่มีความสุข การแต่งงานเพราะสาเหตุนี้จึงมีลักษณะของการอยู่เป็นเพื่อนกันมากกว่าการมีชีวิตสมรสที่สมบูรณ์แบบ 4) เพราะความต้องการทางเพศ เนื่องจากการแต่งงานเป็นหนทางเดียวที่อนุญาตให้หญิง-ชายมีเพศสัมพันธ์กันอย่างถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณี ไม่ถูกตำหนิจากสังคม แต่การแต่งงานเพราะสาเหตุนี้มักประสบปัญหาในเวลาต่อมา 5) เพราะต้องการมีทายาท ซึ่งมักเกิดจากการถูกคาดหวังจากสังคม เป็นค่านิยมทางสังคมว่า บุคคลจะสมบูรณ์แบบต่อเมื่อได้แต่งงานและ

¹⁹ นวม สงวนทรัพย์, *เพศศึกษาแนวพุทธศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2545), หน้า 237 – 238.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 127.

²¹ J. Punch, *Love & Life*, p. 46 – 48.

มีทายาทเพื่อสืบสกุล ซึ่งปัญหาอาจเกิดตามมาหากภายหลังการแต่งงานอีกฝ่ายไม่สามารถให้กำเนิดทายาทตามที่ตนเองต้องการได้ 6) เพราะความคาดหวังของสังคม ที่สร้างความคิดและความเชื่อว่า ผู้ที่แต่งงานและมีครอบครัวแล้วถือว่า เป็นคนที่มีความสมบูรณ์มากกว่าคนที่ไม่ได้แต่งงาน ทำให้ผู้ที่ไม่ได้แต่งงานมักจะถูกสังคมค่อนข้างในเชิงตำหนิ ซึ่งเป็นการสร้างปัญหาทางจิตใจให้แก่คนโสด ทั้งที่ความจริง ผู้ที่อยู่เป็นโสดบางคนก็สามารถที่จะดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขโดยไม่จำเป็นต้องแต่งงาน และ 7) เพราะต้องการอิสรภาพ มักเกิดกับคนที่มาจากครอบครัวที่เข้มงวดจนรู้สึกว่าคุณไม่มีอิสระ ทั้ง 7 ข้อที่กล่าวมานั้น จะเห็นว่าการแต่งงานจึงเป็นทางเลือกเพื่อให้ตนหลุดพ้นจากสภาพเดิม โดยหวังว่าการแต่งงานจะทำให้ชีวิตมีอิสระมากขึ้น แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ชีวิตหลังการแต่งงานจะเป็นไปตามที่คาดหวังเสมอไป จะเห็นได้ว่าเหตุผลต่างๆ ที่ชาย-หญิงจะแต่งงานและอยู่ร่วมกันนั้นสามัคคีปรองดอง โดยเฉพาะเหตุผลที่สำคัญที่สุด ซึ่งเป็นปัจจัยให้เกิดปรากฏการณ์ ทั้ง “การอยู่ก่อนแต่ง” และ “การแต่งก่อนอยู่” คือ ความรัก ความรักจึงนับว่าเป็นเหตุผลสำคัญที่สุดของปรากฏการณ์ทั้งสองในสังคม

4. คุณค่าและความสำคัญของการแต่งงานกับเพศเดียวกัน

ในสังคมถือว่า การแต่งงานหรือการสมรสมีคุณค่าและความสำคัญต่อสังคมและคนในสังคม ได้แก่ 1) การสมรสเป็นการที่ชายหญิงแสดงตนให้สังคมได้รับรู้ว่า จะอยู่ร่วมกันโดยปฏิบัติตามวิธีการของกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคม และด้วยเหตุผลของการกระทำการดังกล่าวนี้ ทั้งสองยอมเกิดสิทธิและหน้าที่ต่อกัน²² 2) เป็นการแสดงออกซึ่งน้ำใจอันดีงามของมนุษย์ คือ แสดงถึงความเคารพนับถือบิดามารดาและญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่าย และเป็นการให้เกียรติแก่ฝ่ายหญิงอย่างเต็มที่ คือ เมื่อชายต้องการอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา ก็ไม่กระทำโดยพลการแต่ยังให้เกียรติแก่ผู้ใหญ่ ในการจัดการสู่ขอและประกอบพิธีแต่งงานตามจารีตธรรมเนียม และวัฒนธรรมอันดีงามของสังคม 3) เป็นการแสดงถึงความพร้อม ความมีเกียรติ และศักดิ์ศรีของคู่บ่าวสาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายหญิงที่ล่อแหลมต่อการเสียเกียรติอย่างยิ่งในเรื่องเพศสัมพันธ์ การทำพิธีแต่งงานจึงเป็นการป้องกันเกียรติของสตรีเพศ เพราะตามหลักจารีตประเพณีไทย ชายหญิงจะสมสู่กันได้ก็ต่อเมื่อได้ทำพิธีแต่งงาน ซึ่งผู้ปกครองของทั้งสองฝ่ายยินยอมแล้วเท่านั้น 4) เป็นหลักประกันความมั่นคงแห่งสถาบันครอบครัวใหม่ที่จะเกิดขึ้น กล่าวคือ ต่อไปภายภาคหน้า หากจะทำอะไรที่นอกวิสัยการดูแลและรุนแรง ก็จะมีถึงเกียรติของผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ในชีวิตสมรสขึ้นแล้ว คู่สมรสอาจจะร้องเรียนขอความเป็นธรรมจากผู้หลักผู้ใหญ่ได้ เพราะได้รับรองกันไว้แล้วในตอนประกอบพิธี แต่ถ้าชายหญิงมักง่ายอยู่กันด้วยกันเฉยๆ ไม่ได้ผ่านพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์นี้ ก็จะมีหลักประกันอะไรไม่ได้เลย ซึ่งฝ่ายหญิงจะเป็นฝ่ายเสียเปรียบมากกว่าฝ่ายชาย²³ 5) การแต่งงานเป็นวัฒนธรรมที่ทำให้มนุษย์ประเสริฐกว่าสัตว์ เพราะมนุษย์จะทำพิธีแต่งงานกันตามจารีตประเพณีอันดีงาม ซึ่งแตกต่างจากสัตว์ที่สมสู่กันข้างถนน ที่เปิดเผย มีการแย่งชิงตัวเมียกัน ถ้ามนุษย์เราไม่ปฏิบัติถูกต้องตามจารีตประเพณีเวลาแต่งงาน แล้วมนุษย์ก็จะไม่แตกต่างจากสัตว์ 6)

²² จำนง อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ, สังคมวิทยา (Sociology), พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540), หน้า 82.

²³ สุเมธ เมธาวิทยกุล, สังเกตพิธีกรรม, หน้า 136.

การที่ชายหญิงประกอบพิธีมงคลสมรส (แต่งงาน) นับว่าเป็นการอนุรักษ์ส่งเสริมวัฒนธรรมความเป็นมนุษย์ (ผู้มีใจสูงส่ง) ให้คงอยู่และสมบูรณ์ เพราะวามมนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีจิตใจสูง คือ มีวัฒนธรรมในเรื่องสถาบันครอบครัว ไม่มีความมั่งงายเหมือนสัตว์ในเรื่องสัญชาตญาณแห่งความต้องการทางเพศ²⁴) เป็นการแสดงออกถึงความรักระหว่างคู่บ่าวสาวอย่างเป็นรูปธรรม คือ ประการแรก การจัดพิธีเกี่ยวกับการแต่งงาน เป็นการแสดงออกถึงความรักระหว่างคนสองคนให้สังคมได้รับรู้ และร่วมเป็นพยาน เรียกว่า “การแต่งงานในมิติของสังคม หรือจารีตประเพณี” และประการที่สอง การเข้าเรือนหอ หรือการส่งตัวเจ้าบ่าวเจ้าสาว ซึ่งหมายถึง การอยู่ด้วยกัน อยู่ร่วมกัน มีเพศสัมพันธ์กัน เป็นการแสดงถึงความรักและความผูกพันในทางร่างกายและจิตใจ เรียกว่า “การแต่งงานในมิติแห่งพหุัตินัย” ส่วนประการที่สาม การจดทะเบียนสมรส เป็นการแสดงถึงความรักในทางกฎหมายบ้านเมือง เรียกว่า “การแต่งงานในมิติแห่งนิติบัญญัติหรือกฎหมาย” หรือจะกล่าวง่ายๆ คือ กระบวนการแสดงออกถึงความรักใน 3 ด้านที่สำคัญ คือ 1) ในด้านสังคม 2) ในด้านพฤติกรรม และ 3) ในด้านกฎหมาย องค์ประกอบทั้ง 3 ด้านนี้ ถือได้ว่าเป็นความสมบูรณ์หรือความสุขในชีวิตทางด้านสังคม นอกจากนี้ การแต่งงานหรือการสมรสมีคุณค่าและความสำคัญต่อสังคมมนุษย์ 7 ประการ คือ 1) เป็นการที่ชายหญิงแสดงตนให้สังคมได้รับรู้ว่า จะอยู่ร่วมกันโดยปฏิบัติตามวิธีการของกฎหมาย และขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคม 2) เป็นการแสดงออกซึ่งน้ำใจอันดีงามของมนุษย์ 3) เป็นการแสดงถึงความพร้อม ความมีเกียรติ และศักดิ์ศรีของคู่บ่าวสาว 4) เป็นหลักประกันความมั่นคงแห่งสถาบันครอบครัวใหม่ที่จะเกิดขึ้น 5) เป็นวัฒนธรรมที่ทำให้มนุษย์ประเสริฐกว่าสัตว์ 6) เป็นการอนุรักษ์ส่งเสริมวัฒนธรรมความเป็นมนุษย์ (ผู้มีใจสูงส่ง) ให้คงอยู่และสมบูรณ์ 7) เป็นการแสดงออกถึงความรักระหว่างคู่บ่าวสาวอย่างเป็นรูปธรรมใน 3 มิติ คือ มิติแห่งสังคม มิติแห่งพหุัตินัย และมิติแห่งนิติบัญญัติ

พุทธจริยศาสตร์การแต่งงานกับเพศเดียวกัน

1. พุทธจริยศาสตร์การแต่งงานกับสิทธิเสรีภาพ

คำว่า “สิทธิเสรีภาพ” เป็นคำที่คนส่วนใหญ่คุ้นเคยกันเป็นอย่างดี หากมองในภาพรวมคำสองคำนี้ก็เปรียบได้กับความมีสิทธิมีเสียงของคนที่ย้ายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ตามกฎระเบียบที่ได้มีการวางแผนเอาไว้ อย่างชัดเจน สามารถทำในสิ่งต่างๆ ที่ตนเองต้องการได้โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นๆ แต่จริงๆ แล้ว ความหมายของคำ ๆ นี้ สามารถแตกแขนงออกไปได้อีกมากมายเพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน โดยคำว่า “สิทธิเสรีภาพ” หมายถึง ความมีอิสระที่จะกระทำหรืองดเว้นกระทำการ ซึ่งเป็นสภาพการณ์ที่บุคคลมีอิสระในการที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามความประสงค์ของตน และเป็นอำนาจในการกำหนดตนเองโดยอิสระของบุคคล กรณีของสิทธิในเสรีภาพ กล่าวคือ โดยลำพังของเสรีภาพนั้นไม่ก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่น เช่น เสรีภาพในการนับถือศาสนา ซึ่งบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการที่จะนับถือศาสนาใดก็ได้ หรือไม่นับศาสนาใดก็ได้ ในแง่นี้จะเห็นว่าเสรีภาพนี้ไม่ก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลใด แต่หากเป็นสิทธิในเสรีภาพนั้นย่อมหมายความว่า

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 133 – 136.

ว่า บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิที่จะใช้เสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญรับรองในความหมายนี้ ย่อมก่อให้เกิดความผูกพันต่อบุคคลอื่น กล่าวคือ บุคคลย่อมมีหน้าที่จะไม่ไปละเมิดการใช้เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของบุคคลนั้น²⁵

2. พุทธจริยศาสตร์การแต่งงานกับสิทธิความเสมอภาค

คำว่า สิทธิ หมายถึง ความรู้สึกที่รับรู้ได้ในตัวมนุษย์ มาตั้งแต่เกิดหรือเกิดขึ้นโดยกฎหมาย เพื่อให้มนุษย์ได้รับประโยชน์ และมนุษย์จะเป็นผู้เลือกใช้สิ่งนั้นเอง โดยไม่มีผู้ใดบังคับได้ เช่น สิทธิในการ กิน การนอน แต่สิทธิบางอย่างมนุษย์ได้รับโดยกฎหมายกำหนดให้มี เช่น สิทธิในการมี การใช้ทรัพย์สิน สิทธิในการร้องทุกข์เมื่อตนถูกกระทำละเมิดกฎหมาย เป็นต้น ส่วนคำว่า ความเสมอภาค (Equality) ความหมายตามระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การที่ประชาชนทุกคนในประเทศมีความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกันในเรื่องสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน ในที่นี้สิ่งที่จำเป็นขั้นพื้นฐานต่อการอยู่รอดและพัฒนาตัวเองตามหลักสิทธิมนุษยชนคือ ปัจจัยสี่ ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย การนับถือศาสนา การศึกษาและการรับรู้ข่าวสาร การเข้าถึงบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคม การประกอบอาชีพ การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย²⁶

3. พุทธจริยศาสตร์การแต่งงานกับเหตุผล

คำว่า เหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการโดยอย่างมีเหตุผล คำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำอย่างรอบคอบ ใช้หลักเหตุผลตามความพอเพียง ตามหลักวิชาการ กฎหมาย ศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมที่ดีงาม ซึ่งเป็นไปตามพุทธเศรษฐศาสตร์ ใช้ปัญญาในการพิจารณาตัดสินใจใช้หลักเหตุผลมาใช้ คำนึงถึงความอยาก ความโลภ หรือตัณหา การอ้างเหตุผล คือ การดึงข้อความหนึ่งออกมาจากข้อความหนึ่งโดยมีจุดประสงค์เพื่อชวนให้เชื่อหรือเพื่ออธิบายให้เข้าใจ และมีกฎเกณฑ์สำหรับตัดสินว่าดึงออกมาได้ถูกต้องหรือไม่ การอ้างเหตุผลที่ถูกต้อง คือ การดึงข้อความหนึ่งออกมาจากอีกข้อความหนึ่งโดยเดินตามกฎ โดยข้อความที่เป็นตัวตั้งเรียกว่า “ข้ออ้าง” และข้อความที่เราดึงออกมาจากข้ออ้าง เรียกว่า “ข้อสรุป” หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า ประโยคที่เราดึงออกมาจากประโยคอื่นเป็น “ผล” ประโยคที่เป็นแหล่งที่มาของประโยคอื่นเป็น “เหตุ” โดยจะเห็นได้จากประโยคที่เรายกขึ้นมาเพื่อตอบคำถาม “เพราะเหตุใด” การใช้เหตุผล คือ กระบวนการทางความคิดที่พยายามแสดงว่าข้อสรุปควรเป็นที่ยอมรับหรือทำให้ผู้ฟังมีความเชื่อถือ เพราะมีเหตุผลหรือหลักฐานที่ดีมาสนับสนุน นอกจากนี้ยังต้องอธิบายเหตุผลให้คนอื่นเข้าใจและ ยอมรับด้วย คือเมื่อฟังเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เราอาจไม่เชื่อทั้งหมดในการเลือกว่าเรื่องใดควรเชื่อหรือไม่ควรเชื่อ เราก็ต้องใช้เหตุผลในการพิจารณาการตัดสินใจ และเมื่อเรามีความคิดเห็นไม่ตรงกันหรือมีปัญหาขัดแย้ง เราก็สามารถยุติความขัดแย้งนี้ได้โดยใช้เหตุผล²⁷

²⁵ นิรันดร์ ทรงนิรันดร์, ปัญหาทางกฎหมายกับการจดทะเบียนสมรสของเพศทางเลือก, วารสารศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ, ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2561. หน้า 58.

²⁶ เรื่องเดียวกัน. หน้า 58.

²⁷ ปรีชา ช่างขวัญยืน, การวิจัยทางมนุษยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547).

4. พุทธจริยศาสตร์การแต่งงานกับครอบครัว

คำว่า ครอบครัว หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันซึ่งอาจมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดหรือมีความสัมพันธ์ทางสายเลือด อันประกอบด้วยบุคคลที่แต่งงานกัน บุตรผู้เป็นทายาท ปู่ย่า ตายายผู้มีอุปการะและบุคคลอื่นที่มารวมอาศัยอยู่ร่วมกัน ซึ่งบุคคลทั้งหลายเหล่านี้ ถูกสานสัมพันธ์ด้วยความรัก ความห่วงใย และบทบาทหน้าที่เพื่อการดำรงอยู่ของครอบครัว ดังที่ ฮิลล์แอนด์ แฮนสัน (Hill & Hanson) กล่าวว่า ระบบครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ไม่ใช่สิ่งที่ตายตัว มีขอบข่ายมุมมองที่กว้างขวาง รวมทั้งมีลักษณะที่เป็นพลวัต (dynamic) กล่าวคือ ชีวิตครอบครัวมักเริ่มต้นที่การแต่งงานของหญิงชายและสิ้นสุดลงเมื่อคู่แต่งงานสิ้นชีวิต ในช่วงของการดำเนินชีวิตครอบครัว ลักษณะของสมาชิกในครอบครัวจะกำหนดกิจกรรมต่างๆ เป็นระยะๆ ซึ่งครอบครัวส่วนใหญ่จะผ่านระยะต่างๆ และกิจกรรมหลักที่คล้ายคลึงกัน แต่จะแตกต่างกันถ้าลักษณะโครงสร้างของสมาชิกในครอบครัวแตกต่างกัน ระยะต่างๆ ของครอบครัวตั้งแต่หญิงชายเริ่มแต่งงานกันจนกระทั่งคู่แต่งงานสิ้นชีวิตลงไปนี้ เรียกว่า วงจรชีวิตครอบครัว (family life cycle) กล่าวอีกนัยหนึ่งชีวิตเป็นสิ่งมหัศจรรย์ และการได้มีชีวิตเป็นมนุษย์เป็นสิ่งละเอียดอ่อนสลับซับซ้อน ชีวิตมนุษย์จะเป็นเช่นไรขึ้นอยู่กับระบบครอบครัวที่ให้เกิดชีวิตนั้น หากในครอบครัวมีธรรมชาติที่อบอุ่นอ่อนโยน ชีวิตที่ถูกบ่มเพาะในบรรยากาศและสภาพแวดล้อมเช่นนั้นก็ย่อมซึมซับธรรมชาติที่อบอุ่นอ่อนโยนเช่นเดียวกัน อันเป็นผลมาจากการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนพลังชีวิตหรือกระแสด้านบวกของสภาพที่นุ่มนวลอ่อนโยนละมุนละไมและเต็มไปด้วยความรักนั่นเอง²⁸

5. พุทธจริยศาสตร์การแต่งงานกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

เรื่องของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีรากฐานทางความคิดมาจากทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ (Natural Rights) และหลักปัจเจกชนนิยม (Individualism) โดย John Locke ได้อธิบายว่าภายใต้ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติมนุษย์มีธรรมชาติที่ดี คือ สภาวะตามธรรมชาติของมนุษย์เป็นสภาวะที่มนุษย์มีเสรีภาพโดยสมบูรณ์ประกอบกับการที่มนุษย์เป็นคนที่มิเหตุผลภายใต้กฎหมายธรรมชาติมนุษย์จึงมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน²⁹ ซึ่งอิสระหรือเสรีภาพดังกล่าวถือเป็นผลประโยชน์ส่วนบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายธรรมชาติที่เรียกว่า “สิทธิตามธรรมชาติ”³⁰ เพราะว่ามีมนุษย์ทุกคนเกิดมาเท่าเทียมกันและมีสิทธิบางประการที่ติดตัวอยู่กับตัวมาตั้งแต่กำเนิดจนกระทั่งถึงแก่ความตาย ได้แก่ สิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกายและความเสมอภาค โดยสิ่งเหล่านี้ไม่อาจโอนให้แก่กันและผู้ที่ละเมิดละเมิดมิได้เพราะหากมีการล่วงละเมิดสิทธิต่างๆ เหล่านี้ย่อมมีผลกระทบกระเทือนหรือทำให้เสื่อมเสียต่อสภาพของความเป็นมนุษย์³¹ ในขณะที่หลักปัจเจกชนนิยมมีรากฐานจากมาความคิดของสำนักสโตอิก (Stoic) เชื่อว่าการได้อยู่ในสภาวะธรรมชาติที่สมบูรณ์ที่สุดคือ อุดม

²⁸ นิรันดร์ ทรงนิรันดร์, ปัญหาทางกฎหมายกับการจดทะเบียนสมรสของเพศทางเลือก, หน้า 59.

²⁹ สมยศ เชื้อไทย, ทฤษฎีกฎหมาย (Theory of Law): นิติปรัชญา, พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน. 2552).

³⁰ อุดมศักดิ์ สิทธิพงษ์, สิทธิมนุษยชน, (กรุงเทพฯ: สำนักงานวิญญูชน, 2553)

³¹ วีระ โลจายะ, กฎหมายสิทธิมนุษยชน, (กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.2525)

คดีสูงสุดของมนุษย์ ซึ่งมนุษย์จะบรรลุถึงสภาวะดังกล่าวได้มนุษย์ต้องมีความเป็นตัวเองและความมีเหตุผล ในการกำหนดตนเองหรือที่เรียกว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ซึ่งเป็นสิทธิตามธรรมชาติในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ รัฐจึงไม่สามารถตรากฎหมายที่เป็นการขัดหรือแย้งกับสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ได้³² 2 ประการ คือ 1) สิทธิในชีวิตและร่างกาย (Recht auf Leben) และ 2) สิทธิในความเสมอภาค (Gleichheitsrecht) ถึงแม้มนุษย์จะมีสิทธิในชีวิตและร่างกายของตนก็ตาม แต่หากขาดหลักประกันในเรื่องหลักความเสมอภาคแล้ว บุคคลนั้นอาจได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคม หรืออาจถูกเลือกปฏิบัติจากผู้ใช้อำนาจอรัฐ ด้วยเหตุนี้ หลักความเสมอภาคจึงเป็นรากฐานที่สำคัญอีกประการหนึ่งของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์”

6. พุทธจริยศาสตร์การแต่งงานกับสิทธิทางกฎหมาย

สิทธิทางกฎหมาย (สิทธิพลเมือง) คือ สิทธิที่ถ่ายทอดมาจากระบบการปกครองเฉพาะอย่าง และถูกกำหนดลงในบทบัญญัติบางรูปแบบ เช่น กฎหมาย จารีตประเพณี หรือความเชื่อ ขณะที่สิทธิทางกฎหมายนั้นสัมพันธ์กับการเมืองและวัฒนธรรม ซึ่งบุคคลจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ได้แก่ 1) สิทธิในการทำงาน 2) สิทธิในการมีที่อยู่อาศัย 3) สิทธิทางการศึกษา 4) สิทธิด้านสุขภาพ 5) สิทธิด้านวัฒนธรรม จะเห็นได้ว่า สิทธิทางวัฒนธรรม คือ สิทธิที่ทุกคนจะสามารถมีส่วนร่วมและดำเนินกิจกรรมตามรูปแบบของวัฒนธรรมของแต่ละคน ตราบเท่าที่การปฏิบัติตามสิทธิเหล่านี้ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น นอกจากนี้สิทธิทางวัฒนธรรมยังรวมถึงสิทธิของบุคคลที่จะได้รับประโยชน์จากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และประโยชน์จากการได้รับความคุ้มครองผลงานทางวิทยาศาสตร์ วรรณคดี หรือศิลปะที่บุคคลนั้นได้สร้างขึ้น รัฐบาลมีหน้าที่ที่จะอนุรักษ์พัฒนา และเผยแพร่วัฒนธรรมเหล่านั้น³³

7. พุทธจริยศาสตร์การแต่งงานกับการจดทะเบียนสมรสของเพศทางเลือก

การจดทะเบียนสมรส คือ การที่คู่แต่งงาน สามีภรรยา ใช้เอกสารทางราชการเป็นหลักฐานยืนยันความสัมพันธ์และเป็นหลักฐานที่ใช้สำหรับการยืนยันสิทธิต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างสามีภรรยา เช่น การรับรองบุตร การแบ่งสินสมรส การรักษาพยาบาล การลดหย่อนภาษี และการฟ้องหย่าในกรณีสามีหรือภรรยาผิด ซึ่ง เป็นสิทธิที่ทางกฎหมายกำหนดไว้สำหรับสามีภรรยาที่มีการจดทะเบียนสมรส ส่วนคำว่า เพศทางเลือก หมายถึง กลุ่มคนกลุ่มหนึ่งซึ่งที่มีอัตลักษณ์ทางเพศหรือรสนิยมทางเพศที่แตกต่างไปจากคนส่วนใหญ่ในสังคม สามารถจำแนกได้ คือ กลุ่มที่มีความหลากหลายด้านอัตลักษณ์ทางเพศ คนที่มีเพศที่ปรากฏทางร่างกายกับจิตใจไม่ตรงกัน เช่น ร่างกายเกิดมาเป็นผู้ชาย แต่จิตใจรู้สึกว่าเป็นผู้หญิง เป็นต้น นอกจากนี้ กลุ่มคนรักร่วมเพศยังมีบุคลิกภาพโดยทั่วไปแตกต่างจากคนปกติหรือรักร่วมเพศอย่างเห็นได้ชัดทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ และกลุ่มคนรักร่วมเพศนี้มักพบได้ทั้งเพศชายและเพศหญิง โดยกลุ่มคนรักร่วมเพศในเพศชายมีชื่อเรียกว่า

³² ชูชีพ ปินทะลิริ, “การละเมิดสิทธิส่วนตัว”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะนิติศาสตร์. 2526)

³³ นิรันดร์ ทรงนิรันดร์, ปัญหาทางกฎหมายกับการจดทะเบียนสมรสของเพศทางเลือก, หน้า 60.

Homosexual หรือถ้าเป็นชายกับชาย เรียกว่า “เกย์ (Gay)” ถ้าเป็นหญิงกับหญิงเรียกว่า เลสเบี้ยน (Lesbian) แต่บางรายอาจมีความสัมพันธ์ทางเพศได้กับคนทั้งสองเพศ เรียกว่า ไบเซ็กซ์ชวล (Bisexual) เป็นต้น³⁴ ดังนั้น การรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานแก่บุคคลที่นำไปสู่การรับรองสิทธิของบุคคลเพศทางเลือก ได้แก่ 1) การรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานแก่บุคคล 2) การรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานแก่กลุ่มบุคคลเพศทางเลือก และ 3) การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนบุคคลเพศทางเลือกในกฎหมายระหว่างประเทศระดับสากล ได้แก่ 3.1) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 3.2) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1996 (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)) 3.3) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง ค.ศ. 1996 และ 3.4) หลักการยกย่องการดำรงอยู่ด้วยการใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในประเด็นวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ

ปัญหาการแต่งงานกับเพศเดียวกัน

1. ปัญหาด้านกฎหมาย³⁵

1.1) การจัดการทรัพย์สิน กล่าวคือ กฎหมายได้กำหนดวิธีแบ่งทรัพย์สินที่เกิดขึ้นระหว่างสมรสให้เป็นไปตาม ม.1533 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สำหรับกรณีชายและหญิงที่ใช้ชีวิตร่วมกันโดยไม่จดทะเบียนสมรสกัน ทรัพย์สินที่ชายหญิงคู่หนึ่งได้ลงทุนร่วมแรงทำมาหาได้ร่วมกันระหว่างที่อยู่กัน นั้นถือว่าเป็นเจ้าของร่วมกันและมีส่วนในทรัพย์สินนั้นคนละครึ่ง และสำหรับบุคคลเพศทางเลือกที่ใช้ชีวิตคู่ร่วมกันนั้น ทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างการใช้ชีวิตร่วมกันไม่ใช่สินสมรสตามกฎหมายแต่ถือว่าทรัพย์สินที่บุคคลทั้งสองทำมาหาได้ด้วยกันในช่วงอยู่ด้วยกันถือว่าเป็นส่วนเป็นเจ้าของร่วมกันเช่นกัน

1.2) กฎหมายครอบครัวและมรดก กล่าวคือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว และบรรพ 6 ว่าด้วยมรดก เป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตร่วมกันระหว่างสามีภริยาเพื่อกำหนดสิทธิและหน้าที่ต่างๆ นับตั้งแต่ก่อตั้งความสัมพันธ์จนกระทั่งสิ้นสุดความสัมพันธ์ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในการใช้ชีวิตคู่ร่วมกันของกลุ่มเพศทางเลือก ในประเด็นต่างๆ ได้แก่ 1.2.1) ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยา 1.2.2) การอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน 1.2.3) การเป็นผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ 1.2.4) การห้ามทาการสมรสซ้อน 1.2.5) สิทธิในการเรียกค่าเลี้ยงชีพ 1.2.6) สิทธิในการรับบุตรบุญธรรม 1.2.7) สิทธิในการรับมรดก คู่สมรสมีสิทธิในการรับมรดกของคู่สมรสฝ่ายที่³⁶

1.3) ปัญหาเกี่ยวกับการทำประกันชีวิต เนื่องจากบุคคลเพศทางเลือกไม่สามารถทำประกันชีวิตโดยยกประโยชน์ให้แก่คู่ชีวิตได้ ทั้งนี้ในการทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลเพศทางเลือกประสบปัญหาในการระบุให้คู่ชีวิตอีกฝ่ายเป็นผู้รับประโยชน์ เนื่องจากบริษัทประกันบางแห่งยังไม่อนุญาตให้ระบุคู่ชีวิตที่เป็นเพศเดียวกันเป็นผู้รับประโยชน์ได้แม้กฎหมายจะกำหนดว่าผู้รับผลประโยชน์นั้น จะเป็นผู้ใดก็ได้แต่ในทางปฏิบัติบริษัทประกันชีวิตจะกำหนดให้ผู้เอาประกันภัยและผู้รับประโยชน์จะต้องมีความผูกพันซึ่งจะเน้นไปที่ การ

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 61-64.

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 64.

³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 65.

เกี่ยวข้องตามสายโลหิตหรือเป็นครอบครัว เช่น บิดา มารดา คู่สมรส และบุตร เป็นหลักสำคัญหากเป็นบุคคลอื่นนอกจากที่กล่าวไว้ จะต้องแสดงหลักฐาน หรือแจ้งสาระของความผูกพันให้บริษัทพิจารณา นอกจากนี้ บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศยังไม่สามารถเอาประกันในชีวิตของคู่ชีวิตอีกฝ่ายได้ เพราะการเอาประกันชีวิตของบุคคลอื่นนั้นจะต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียกันในทางกฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 20 ประกันภัย หมวด 3 ประกันชีวิต โดยวางหลักไว้ในเรื่องของการทำประกันชีวิต ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งในเรื่องของการทำประกันชีวิตตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ก็คือ บุคคลผู้เอาประกันจะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลที่เป็นผู้ประกันหรือตามกฎหมายใช้คำว่าต้องมีส่วนได้เสีย

1.4) ปัญหาสิทธิในการตัดสินใจรักษาพยาบาล กรณีปกติหากจะต้องทำการรักษา แพทย์ต้องขอความยินยอมจากผู้รับบริการทราบอย่างเพียงพอที่ ผู้เข้ารับบริการจะใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจ สำหรับกรณีตามปกติหากจะต้องทำการรักษาด้วยวิธีการผ่าตัดหรือใช้เครื่องมือใดๆ แพทย์หรือพยาบาลที่เป็นผู้ช่วยต้องขอความยินยอมจากผู้ป่วยหรือญาติที่มีอำนาจตัดสินใจแทนทุกครั้ง หากกรณีผู้ป่วยไม่สามารถให้ความยินยอมได้ ตามพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 บุคคลที่สามารถให้ความยินยอมและถือว่า เป็นญาติตามพระราชบัญญัตินี้ ได้แก่ ทายาทโดยธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ผู้ปกครอง ผู้พิทักษ์ หรือผู้อนุบาล คู่สมรสซึ่งถือเป็นทายาทโดยธรรม ก็สามารถให้ความยินยอมในการรักษาพยาบาลในกรณีที่ผู้ป่วยไม่สามารถให้ความยินยอมได้ และในกรณีผู้ป่วยที่มีอาการป่วยทางจิต ซึ่งไม่สามารถให้ความยินยอมได้ด้วยตนเอง การรักษาพยาบาลก็ต้องได้รับความยินยอมจากญาติ ตามพระราชบัญญัติสุขภาพจิต พ.ศ.2551 ซึ่งคู่สมรสก็เป็นบุคคลหนึ่งที่สามารถให้ความยินยอม ในการเข้ารับการรักษาพยาบาล กรณีที่บุคคลนั้นเจ็บป่วยทางจิตและไม่สามารถให้ความยินยอมได้ด้วยตนเอง ดังนั้นถือว่ากลุ่มเพศทางเลือกที่ใช้ชีวิตคู่ร่วมกันไม่มีอำนาจให้ความยินยอมได้

1.5) ปัญหาการลดหย่อนภาษี เนื่องด้วยประมวลกฎหมายรัษฎากร มาตรา 47 การจะหักค่าลดหย่อนในกรณีของคู่สมรสของผู้มีเงินได้นั้นจะต้องเป็นสามีหรือภริยาชอบด้วยกฎหมาย แต่ในกรณีของกลุ่มเพศทางเลือกที่ใช้ชีวิตคู่ร่วมกันและอยู่กินฉันสามีภริยาและเกิดมีค่าใช้จ่ายขึ้นก็ไม่สามารถที่จะนำค่าใช้จ่ายดังกล่าวมาหักเป็นค่าลดหย่อนภาษีได้³⁷

2. ปัญหาการยอมรับภายในสังคม

ในปัจจุบันกลุ่มเพศทางเลือกปรากฏตัวในทุกระดับชั้นของสังคม และมีพื้นที่มากขึ้นในปัจจุบันไม่ได้มีแค่คำว่า “กะเทย” เหมือนในอดีต แต่มีคำว่า เกย์ ทอม ดี สาวประเภทสอง หญิงรักหญิง ชายรักชาย ผู้หญิงข้ามเพศ ผู้ชายข้ามเพศ ฯลฯ เพิ่มขึ้นมาอีกด้วย ซึ่งล้วนเป็นคำที่ถูกผนวกเข้าไปในชีวิตประจำวันของสังคมไทย การปรากฏขึ้นของคำเรียกขาน ตัวตน คำนิยาม หรืออัตลักษณ์ทางเพศแบบใหม่ ๆ แสดงให้เห็นความ

³⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 66.

หลากหลาย การเปิดเผยตัวตนและความชัดเจนในอัตลักษณ์แบบต่าง ๆ ที่เพิ่มมากขึ้น กลุ่มคนรุ่นใหม่กล้าที่จะเปิดเผยตัวตนของตนเอง หรือรสนิยมทางเพศอันเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ของตนเองมากขึ้น

สิ่งเหล่านี้เป็นผลพวงจากพลวัตทางสังคมวัฒนธรรมที่ปรับตัวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามกระแสโลก การสื่อสารในสื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อออนไลน์ สิ่งตีพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ อีกทั้งยังทำให้เกิดการรวมกลุ่ม หรือเกิดชุมชน (Community) เกิดการรวมกลุ่มของภาคประชาสังคมความหลากหลายทางเพศ เพื่อเคลื่อนไหวเรียกร้องการเปลี่ยนแปลง การยอมรับและความชอบธรรมทางกฎหมายของเพศหลากหลาย ซึ่งที่ผ่านมาได้นำไปสู่ความสำเร็จในการแก้ไขและปรับปรุงการรับรองและการยอมรับจากรัฐในระดับหนึ่ง เช่น กรณีการเปลี่ยนแปลงเอกสาร ส.ด. 43 ในการยกเว้นการเกณฑ์ทหารสำหรับกลุ่มสาวประเภทสองหรือผู้หญิงข้ามเพศ เกิดจากการเรียกร้องของกลุ่มเครือข่ายคนข้ามเพศที่ต้องการดำรงชีวิตอย่างมีเกียรติและเท่าเทียมคนอื่น ๆ รวมถึงเพื่อการขจัดปัญหาการถูกเลือกปฏิบัติและถูกปฏิเสธในการเข้าทำงานเนื่องมาจากการถูกตีตราว่าคนข้ามเพศเป็น “โรคจิตถาวร” จากเดิมที่เอกสารยกเว้นการเกณฑ์ทหารระบุสาเหตุของการยกเว้นว่า “จิตผิดปกติอย่างถาวร” ได้เปลี่ยนเป็น “ภาวะเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิด” การรับรองจากภาครัฐ โดยกระทรวงกลาโหมนี้ ถือเป็นความก้าวหน้าหนึ่งในการรับรองความเสมอภาคและเท่าเทียมของกลุ่มเพศทางเลือกที่สำคัญในประเทศไทย กำหนดให้ชายและหญิงต้องปฏิบัติตามให้เป็นไปตามบรรทัดฐานที่สังคมกำหนดไว้ รวมถึงการกำหนดให้บุคคลต้องแสดงความรักต่อเพศตรงข้ามเท่านั้นจึงจะถือว่าเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ที่ถูกต้องในสังคม ทศนคติทางสังคมในเรื่องเพศดังกล่าวจึงอาจเป็นอุปสรรคต่อการยอมรับถึงความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย

องค์ความรู้

จากการศึกษาเรื่อง “พุทธจริยศาสตร์กับการแต่งงานกับเพศเดียวกัน พบว่า การนิยามเพศแบบสมมติสังขจะกับปรมัตถสังขจะ ซึ่งการนิยามเพศได้ถูกกลดทอนไปสู่การอธิบายด้วยความจริงแบบชั้น 5 ที่ทุกเพศมีความจริงแท้ในแบบสากลเหมือนกัน ในกรอบของสมมติสังขจะเป็นเงื่อนไข ทำให้เกิดข้อถกเถียงทางจริยศาสตร์เพศในพระพุทธศาสนา 2 ระดับ คือ ระดับปัจเจกบุคคลและระดับทางสังคม จนทำให้นักวิชาการในปัจจุบันมองเพศในทางลบ แล้วทำให้เกิดอคติทางเพศระหว่างเพศชาย เพศหญิง และกลุ่มความหลากหลายทางเพศ ส่งผลให้เกิดปัญหาการปฏิบัติทางศีลธรรมและจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาผิดเพี้ยนไป 2 ประการ คือ 1) ประการปัจเจกบุคคล พระพุทธศาสนามีท่าทีต่อกลุ่มความหลากหลายทางเพศว่าสามารถพัฒนาชีวิตตามหลักจริยธรรมเพื่อให้มีชีวิตที่ดีและชีวิตที่ประเสริฐได้ และ 2) ประการทางสังคม พระพุทธศาสนามีท่าทีต่อเพศในลักษณะที่เป็นกลางเมื่อต้องตัดสินในเรื่องของความดีความชั่ว เพราะพระพุทธศาสนามีหลักศีลธรรมเป็นแบบกรรมวาที และหลักศีลธรรม และครอบคลุมเรื่องการละเมิดในชีวิตและทรัพย์สินของกลุ่มคนทุกเพศไม่ว่าจะเป็นเพศชาย เพศหญิงหรือกลุ่มความหลากหลายทางเพศ ดังนั้น จากท่าทีข้างต้นนี้ จึงให้เหตุผลแย้งท่าทีต่อกลุ่มที่ใช้ความหมายแบบสมมติสังขจะในการตัดสินทางจริยศาสตร์เพศนั่นเอง

บทสรุป

จากการวิเคราะห์เรื่อง “พุทธจริยศาสตร์กับการแต่งงานกับเพศเดียวกัน” พบว่า การนิยามความหมายเพศไม่ได้จำกัดอยู่ในกรอบคิดแบบเดิม แต่มีการขยายกรอบการนิยามที่มากขึ้น ซึ่งเพศที่ปรากฏในพระพุทธรูปศาสนาที่ผ่านมาก็ไม่สามารถนำมาเป็นเกณฑ์การจัดแบ่งประเภทของเพศที่ปรากฏในปัจจุบันได้เช่นเดียวกัน จึงทำให้หลักการเดิมที่เป็นชุดอธิบายประเด็นปัญหาทางจริยศาสตร์เพศไม่สามารถนำมาเป็นบรรทัดฐานในการอธิบายได้ เช่น ปัญหาบัณฑิตและการบวชที่ไม่สามารถนำมาเป็นชุดที่อธิบายเปรียบเทียบกับกลุ่มความหลากหลายทางเพศ ในการนิยามความหมายเพศของบางคนได้ เพราะปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาในแบบเฉพาะที่เกิดขึ้นในสังคมสมัยพุทธกาลที่จัดวางสถานภาพทางสังคมและพื้นที่ทางศาสนาให้กลุ่มคนที่ไม่ใช่ชายจริงหญิงแท้เป็นกลุ่มคนที่อยู่ชายขอบ แต่ปัจจุบันสังคมมีการเปิดกว้างและยอมรับกลุ่มความหลากหลายทางเพศที่อยู่ในสังคมเช่นเดียวกับเพศชายจริงหญิงแท้โดยทั่วไป แต่การยึดติดในกรอบทางศีลธรรมทางศาสนาในแบบเดิมที่ไม่ปรับเปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทำให้เป็นเหตุไปสู่ข้อถกเถียงที่เป็นปัญหาทางจริยศาสตร์ทางศาสนากับสิ่งเกิดขึ้นในทางสังคม อย่างไรก็ตามดูเหมือนว่าในกรณีของกลุ่มความหลากหลายทางเพศที่เป็นข้อถกเถียงทางจริยศาสตร์ที่เกิดขึ้นนี้แสดงให้เห็นว่า ถ้าปัญหานั้นเกี่ยวข้องกับพระวินัยและพื้นที่ของสังคมสงฆ์ เช่น กลุ่มความหลากหลายทางเพศที่เรียกร้องถึงสิทธิและความเท่าเทียม แต่อย่างไรก็ตามพระพุทธรูปศาสนาก็ไม่ได้มีทัศนะในการปิดกั้นศักยภาพในการพัฒนาชีวิตของกลุ่มความหลากหลายทางเพศ เพื่อการมีชีวิตที่ดีและการมีชีวิตที่ประเสริฐ และนอกจากนั้นพระพุทธรูปศาสนาก็ยังมองว่ากลุ่มความหลากหลายทางเพศสามารถพัฒนาตนได้เช่นเดียวกับคนที่เป็นชายจริงหญิงแท้ แต่อย่างไรก็ตามการตั้งคำถามว่าเราควรปฏิบัติอย่างไรกับกลุ่มคนที่เป็นความหลากหลายทางเพศ ดูเหมือนว่าคำถามเช่นนี้กำลังต้องการให้มีบรรทัดฐานในรูปแบบของจริยศาสตร์เชิงบรรทัดฐาน ในกรณีประเด็นปัญหาจริยศาสตร์ทางเพศที่ปรากฏในพุทธรูปศาสนาหรือจากมุมมองของพุทธจริยศาสตร์ยังสามารถตั้งคำถามในรูปแบบของจริยศาสตร์เชิงคุณค่าที่ควรตั้งคำถามที่ว่า ยังเราควรเป็นคนอย่างไร จึงจะไม่ทำอันตรายต่อกลุ่มความหลากหลายทางเพศ ว่ากลุ่มคนที่เป็นกลุ่มความหลากหลายทางเพศเป็นกลุ่มที่สามารถเข้าถึงความเป็นจริงและการบรรลุธรรม ด้วยการพัฒนาในแบบไตรสิกขาได้ และในหลักศีลธรรมทางพุทธรูปศาสนาก็ครอบคลุมกลุ่มคนหลากหลายทางเพศซึ่งในพุทธพจน์บางตอนแสดงให้เห็นว่าการกระทำใดที่เราไม่ชอบและสิ่งนั้นนำมาซึ่งความทุกข์ บุคคลอื่นก็ย่อมมีความปรารถนาให้เราไม่กระทำกับเขาหรือเธอเช่นเดียวกัน ในการตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของกลุ่มความหลากหลายทางเพศ อาจหาความเข้าใจได้ผ่านการแสดงถึงอาการที่รู้สึกเสียดทุกข์ของปัจเจกบุคคล โดยการสร้างความเข้าใจผ่านตัวเองจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะถ้าเข้าใจในสถานะของความทุกข์ที่เกิดขึ้นสิ่งที่ตามมาจะทำให้เกิดการตระหนักรู้ว่า การกระทำที่จะทำให้ผู้อื่นเป็นทุกข์เป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ นอกจากนั้นการสร้างความเข้าใจประเด็นปัญหาดังกล่าวถือว่าเป็นการตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตทุกชีวิตที่จะทำให้ผู้ที่กระทำต่อผู้อื่นนั้นเป็นไปด้วยความรักและความเมตตา ความกรุณา ตามหลักพรหมวิหาร 4 เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. (2545). **สังคมวิทยา (Sociology)**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชูชีพ ปินทะลิริ. (2526) “การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท**. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะนิติศาสตร์.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2554). **เอกสารในทฤษฎีสังคมร่วมสมัย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2559). **เพศ: จากธรรมชาติ สู่วิถีธรรม จนถึงสุนทรียะ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สมิต.
- นวม สงวนทรัพย์. **เพศศึกษาแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- นิรันดร์ ทรงนิรันดร์. ปัญหาทางกฎหมายกับการจดทะเบียนสมรสของเพศทางเลือก. **วารสารศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ**. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม. (2561).
- ปรีชา ช่างขวัญ. (2547). **การวิจัยทางมนุษยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยลักษณ์ โพธิ์วรรณ. (2554). กระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของคนข้ามเพศ. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลีธัมม.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺย ญายากร). (2557). **พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่**. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสัทธัมมโชติกะ ธมฺมาจริยะ. (2526). **ปรมัตถโชติกะ ปริเฉทที่ 1-2-6**. กรุงเทพมหานคร: สำนักวัดระฆังโฆสิตาราม.
- พุทธทาสภิกขุ. (2556). **สรคณิพนธ์พุทธทาสว่าด้วย: สตรีในฐานะมารดาของโลก**. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มพุทธทาสศึกษามูลนิธิเมตตาธรรมรักษ์.
- ฟูโกต์. มิเชล. (2558). The chapter “les corps dociles” from Surveilleretpunir. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา โครงการจัดพิมพ์คปไฟ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วรุณี ภูริสิน สิทธิ. (2545). **สตรีนิยม: ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20**. กรุงเทพมหานคร : โครงการจัดพิมพ์คปไฟ.
- วีระ ไชยยะ. (2525). **กฎหมายสิทธิมนุษยชน**. กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมยศ เชื้อไทย. (2552). **ทฤษฎีกฎหมาย (Theory of Law): นิติปรัชญา**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

สุชาติ โสมประยูร และวรรณิ โสมประยูร. (2541). **เพศศึกษา** (Sexuality Education). พิมพ์ครั้งที่ 4.

กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.

สุเมธ เมธาวิทยกุล. (2532). **สังกัปพิธีกรรม**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.

อุดมศักดิ์ สิทธิพงษ์. (2553). **สิทธิมนุษยชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานวิญญูชน.

J. Punch, (2543). **Love & Life**. (Bankok : Mild Publishing Co.Ltd..

